

УДК 373.2.015.31:34

DOI 10.31654/2663-4902-2020-PP-4-16-24

Lisovets O.

doktor habilitowany, profesor Katedry Pedagogiki Społecznej i Pracy Socjalnej,
Niżyński Państwowy Uniwersytet im. M. Gogola, Ukraina

Bejger H.

doktor pedagogiki, starszy wykładowca Katedry Pedagogiki Państwowa
Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie, Polska

Bondarenko G.

asystent Adiunkt Katedry Pedagogiki Społecznej i Pracy Socjalnej,
Niżyński Państwowy Uniwersytet im. M. Gogola, Ukraina

Kowalczyk E.

studentka III r., I st. (3-go kursa, bakalawr), Polska

ZNAJOMOŚĆ PRAW DZIECKA WŚRÓD SZEŚCIOLATKÓW

We współczesnych warunkach rozwoju społeczeństwa istnieje pilna potrzeba zwrócenia przez państwo większej uwagi na dzieci. Autorzy wnioskuje, że prawa dziecka są częścią ogólnego zbioru praw człowieka, który stanowi prawny status każdej jednostki. Prawa dziecka to zbiór praw i wolności charakteryzujących stan prawny dziecka, uwzględniający specyfikę rozwoju człowieka przed osiągnięciem dorosłości.

Artykuł dotyczy aktualnego stanu zapewnienia i realizacji praw dziecka w Polsce. Przeanalizowano informacyjne i publiczne mechanizmy kształtowania i realizacji polityki państwa w zakresie ochrony dzieci w Polsce. Nacisk położony jest na wyjaśnienie natury i cech tych mechanizmów. Zwraca się uwagę, że konieczne jest wprowadzenie nowych podejść do ochrony praw dziecka oraz jakościowa poprawa krajowego systemu kontroli i monitoringu państwowego i publicznego w zakresie ochrony dzieci, aby w pełni wykorzystać potencjał społeczny.

Słowa kluczowe: prawa dziecka, ochrona praw dziecka, normatywno-prawne podstawy ochrony praw dziecka, państwowe mechanizmy ochrony praw dziecka.

---

*"Niech się wreszcie każdy dowie
I rozpowie w świecie całym,
Że dziecko to także człowiek,
Tyle, że jeszcze mały.
Dlatego ludzie uczeni,
Którym za to należą się brawa,
Chcąc wielu dzieci los odmienić,
Spisali dla was mądre prawa..."
Marcin Brykczyński, Prawa dziecka [1].*

Istota praw dziecka. Deklaracja Praw Dziecka uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 20 listopada z 1959 r. była początkiem pochylenia się nad sprawą dzieci [3]. Rozwój nauki wpłynął na większą świadomość ludzi i wiarę w podstawowe prawa człowieka oraz popieranie postępu społecznego i tworzenie godnych warunków życia. Każdy człowiek powinien korzystać ze wszystkich praw bez względu na różnice rasy, koloru, płci, języka, wyznania, poglądów politycznych, narodowości, pochodzenia społecznego, majątku, czy urodzenia. Respektowania tych praw domagano się także w stosunku do dzieci. *Deklaracja Praw Dziecka* to zbiór dziesięciu zasad. W świetle zapisów *Deklaracji* dziecko staje się podmiotem współuczestniczącym w rzeczywistości społecznej. W *Deklaracji* zauważono, iż dziecko z powodu niedojrzałości fizycznej i

umysłowej wymaga szczególnej opieki i troski, a także odpowiedniej opieki prawnej zarówno przed urodzeniem, jak i po urodzeniu, stąd stworzenie konkretnych i jasnych zasad mających na celu dobro dziecka. Już w *Deklaracji Genewskiej* z roku 1924 [2], w *Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka*, jak również w statutach agencji wyspecjalizowanych i organizacji międzynarodowych zajęto stanowisko w sprawie praw dziecka.

Szczególne znaczenia nabrało to, by dziecko mogło korzystać ze wszystkich praw wymienionych w Deklaracji [3]. Prawa te dotyczyły wszystkich dzieci na całym świecie, bez żadnego wyjątku i bez żadnej różnicy. Zapewniono prawo do szczególnej ochrony oraz zapewnienia warunków do prawidłowego rozwoju fizycznego, umysłowego, moralnego, duchowego i społecznego, w atmosferze poszanowania wolności i godności dziecka. *Deklaracja* dawała również gwarancję, iż z chwilą przyjścia na świat dziecko ma prawo do nazwiska i obywatelstwa, a co za tym idzie, także do korzystania z dobrodziejstw ubezpieczeń społecznych. Zapewniono szczególną ochronę zarówno dziecku, jak i matce, łącznie z odpowiednią opieką, tak przed urodzeniem, jak i po urodzeniu. Pochyleno się również nad dzieckiem niepełnosprawnym pod względem fizycznym, umysłowym lub społecznym, które tak samo należy traktować, wychowywać i otaczać szczególną opieką, z uwzględnieniem jego stanu zdrowia i warunków życiowych. Zauważono, że do harmonijnego rozwoju swej osobowości dziecko potrzebuje miłości i zrozumienia. W miarę możliwości powinno ono rosnąć pod ochroną i odpowiedzialnością rodziców, a w każdym razie w atmosferze życzliwości oraz bezpieczeństwa moralnego i materialnego. Podkreślano, że w pierwszych latach życia nie wolno dziecka oddzielać od matki, chyba, że chodzi o przypadki wyjątkowe. Społeczeństwo i władze państwowe powinny otaczać szczególną opieką dzieci nie mające rodziny albo nie mające dostatecznych środków na utrzymanie. Zalecano udzielanie pomocy finansowej wielodzietnym rodzinom na utrzymanie dzieci. Domagano się, by każde dziecko miało prawo do nauki – bezpłatnej i obowiązkowej, przynajmniej w zakresie szkoły podstawowej. Dziecko powinno otrzymać takie wychowanie, które będzie podnosić jego kulturę ogólną i umożliwiać mu, w warunkach równych szans, rozwinięcie swych zdolności oraz kształtowanie poczucia odpowiedzialności moralnej i społecznej.

Dziecko należało chronić przed wszelkiego rodzaju zaniechaniem, okrucieństwem i wyzyskiem. Nie powinno ono być przedmiotem handlu w żadnej formie. Zgodnie z *Deklaracją* dziecka nie wolno było przyjmować do pracy zarobkowej przed osiągnięciem odpowiedniego minimalnego wieku – w Polsce poniżej 16 roku życia. Dziecka nie wolno było w żadnym razie zmuszać ani upoważniać do wykonywania jakiegokolwiek zawodu lub wykonywania czynności, które by wpływały szkodliwie na jego zdrowie lub wychowanie albo hamowały jego rozwój fizyczny, umysłowy lub moralny. Dziecko należało chronić przed praktykami, jakie mogłyby prowadzić do rasowej, religijnej lub wszelkiej innej dyskryminacji. Należało je wychowywać w duchu zrozumienia innych, tolerancji, przyjaźni między narodami, pokoju i powszechnego braterstwa. Należało wpajać w nie przekonanie, że powinno poświęcić swoją energię i swoje uzdolnienia dla dobra bliźnich.

Prawa dziecka zawarte w Konwencji. Kolejnym etapem na drodze ku traktowaniu dziecka jako osoby ludzkiej z należnymi jej prawami było uchwalenie *Konwencji o Prawach Dziecka* przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 roku [5]. W Polsce *Konwencja* została podana do powszechnej wiadomości w Dzienniku Ustaw z dnia 23 grudnia 1991 roku. Ratyfikując *Konwencję o Prawach Dziecka* państwo zobowiązało się do uznania dobra dziecka za najwyższy cel [5]. Zobowiązano się również do przygotowania dziecka do dorosłego życia i ochrony przed wszelkiego rodzaju przemocą (niewolnictwem, handlem ludźmi, wykorzystywaniem seksualnym, pracą przymusową, udziałem w działaniach zbrojnych). Ponadto państwa zobowiązały się do powołania instytucji publicznych do działań na rzecz ochrony praw dziecka. W Polsce *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* z 1997 roku ustanowiła instytucję Rzecznika Praw Dziecka, który stoi na straży praw i wolności dziecka. *Konwencja* to rozszerzony zbiór zasad, norm i sposobu traktowania dziecka ustanowiony wcześniej w *Deklaracji Praw Dziecka*.

Zgodnie z *Konwencją* każde dziecko ma niezbywalne prawo do życia i rozwoju. Ma prawo do tego, by niezwłocznie po jego urodzeniu sporządzono akt urodzenia, ma prawo do otrzymania imienia, uzyskania obywatelstwa oraz, jeśli to możliwe, prawo do poznania swoich rodziców i pozostawania pod ich opieką. Konwencja reguluje wiele aspektów funkcjonowania dziecka i poszanowania jego praw w stosunkach z rodzicami. Dziecko, którego rodzice przebywają w różnych państwach ma prawo do utrzymywania regularnych kontaktów z obojgiem rodziców, z wyjątkiem okoliczności nadzwyczajnych. Obowiązkiem państwa jest podjęcie kroków zmierzających do zwalczania nielegalnego transferu dzieci oraz ich nielegalnego wywozu za granicę. Konwencja nakłada na państwo, w jakim dziecko żyje, obowiązek zapewnienia kształtowania jego własnych poglądów, prawo do swobodnego wyrażania ich we wszystkich sprawach go dotyczących, przyjmując je z należytą powagą, stosownie do wieku oraz dojrzałości dziecka. Dziecko ma prawo do swobodnej wypowiedzi; prawo to ma zawierać swobodę poszukiwania, otrzymywania i przekazywania informacji oraz idei wszelkiego rodzaju, bez względu na granice, w formie ustnej, pisemnej bądź za pomocą druku, w formie artystycznej lub z wykorzystaniem każdego. Zapewnia się też dziecku swobodę wyrażania wyznawanej religii lub przekonań. Nie może to jednak ograniczać podstawowych praw i wolności innych osób. Rodzice lub w określonych przypadkach opiekunowie prawni ponoszą główną odpowiedzialność za wychowanie i rozwój dziecka. Jak najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka ma być przedmiotem ich największej troski. Tu potrzebna jest pomoc państwa. Państwo w dziedzinie ustawodawczej, administracyjnej, społecznej oraz wychowawczej ma obowiązek ochrony dziecka przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy lub zaniedbania. bądź złego traktowania czy wyzysku, w tym wykorzystywania w celach seksualnych. Mówi się tu też o tworzeniu programów socjalnych dla realizacji pomocy dziecku oraz jego rodzinie. Państwo ma także obowiązek podejmowania działań istotnych dla ustalania, informowania, wszczynania i prowadzenia śledztwa, postępowania, notowania wymienionych wyżej przypadków niewłaściwego traktowania dzieci. W przypadkach skrajnego zaniedbywania obowiązków w zakresie opieki i wychowania przewiduje się ingerencję sądu w sposób sprawowania władzy rodzicielskiej nad dzieckiem.

Dziecko pozbawione czasowo lub na stałe swego środowiska rodzinnego ma prawo do specjalnej ochrony i pomocy ze strony państwa, w tym także zapewnienia mu opieki zastępczej. Przy wyborze odpowiednich rozwiązań należy w sposób właściwy uwzględnić wskazania w zachowaniu ciągłości w wychowaniu dziecka oraz jego tożsamości etnicznej, religijnej, kulturowej i językowej. Dziecko psychicznie lub fizycznie niepełnosprawne powinno mieć zapewnioną pełnię normalnego życia w warunkach gwarantujących mu godność, umożliwiających osiągnięcie niezależności oraz ułatwiających aktywne uczestnictwo dziecka w życiu społeczeństwa. Chodzi tu o to, aby niepełnosprawne dziecko posiadało skuteczny dostęp do oświaty, nauki, opieki zdrowotnej, opieki rehabilitacyjnej, przygotowania zawodowego oraz możliwości rekreacyjnych oraz o osiągnięcie przez dziecko jak najwyższego stopnia zintegrowania ze społeczeństwem i osobistego rozwoju, w tym także rozwoju kulturalnego i duchowego. Należy również dążyć do zapewnienia jak najwyższego poziomu ochrony zdrowia i udogodnień w zakresie leczenia chorób oraz rehabilitacji zdrowotnej. Żadne dziecko nie może być pozbawione prawa dostępu do opieki zdrowotnej. Szczególnie warto zwrócić uwagę na artykuł 24 punkt 2 [5], w którym wymieniono najważniejsze problemy, z którymi należy się uporać:

- zmniejszyć śmiertelność wśród noworodków i dzieci;
- zapewnić konieczną pomoc oraz opiekę zdrowotną wszystkim dzieciom;
- zwalczać choroby i niedożywienie;
- zapewnić matkom właściwą opiekę zdrowotną w okresie przed i po urodzeniu dziecka;
- umożliwić wszystkim grupom społecznym dostęp do oświaty oraz zapewnić wsparcie w korzystaniu z podstawowej wiedzy w zakresie zdrowia i karmienia dziecka,

korzyści z karmienia piersią, higieny i warunków zdrowotnych otoczenia, a także zapobiegania wypadkom;

- zapewnić rozwój profilaktycznej opieki zdrowotnej, poradnictwa dla rodziców oraz wychowania i usług w zakresie planowania rodziny.

Zaś artykuł 28 uznając prawo dziecka do nauki zwraca uwagę na realizowanie tego prawa na zasadzie wyrównywania szans, a w szczególności, by nauczanie podstawowe było obowiązkowym i bezpłatnym dla wszystkich. Należy popierać rozwój różnorodnych form szkolnictwa średniego, zarówno ogólnokształcącego, jak i zawodowego, uczynić je dostępnymi dla każdego dziecka [5]. Warto też pamiętać o wsparciu finansowym dla dzieci z uboższych rodzin. Również szkolnictwo wyższe winno być dostępne dla wszystkich młodych ludzi posiadających zdolności w wybranych dziedzinach. Dzieci powinny też mieć zapewniony dostęp do informacji i poradnictwa szkolnego i zawodowego. Ważne jest również podejmowanie kroków na rzecz zapewnienia regularnego uczęszczania do szkół oraz zmniejszenia wskaźnika porzucania nauki. Te warunki pozwalają na rozwijanie, w jak najpełniejszym zakresie, osobowości, talentów oraz zdolności umysłowych i fizycznych dziecka, rozwijanie w dziecku szacunku dla: praw człowieka i podstawowych swobód, zasad zawartych w *Karcie Narodów Zjednoczonych*, rodziców, jego tożsamości kulturowej, języka i wartości, wartości narodowych kraju, w którym mieszka dziecko, kraju, z którego dziecko pochodzi, jak i dla innych kultur. Przygotowanie dziecka do życia w wolnym społeczeństwie w duchu zrozumienia, pokoju, tolerancji, równości płci oraz przyjaźni pomiędzy wszystkimi narodami, grupami etnicznymi, narodowymi i religijnymi i rozwijanie w nim poszanowania środowiska naturalnego również jest istotnym warunkiem kształtowania jego osobowości i przygotowania go do samodzielnego życia w przyszłości. To wszystko opisuje artykuł 29 wskazując, na jakie oddziaływania powinna być ukierunkowana nauka [5]. *Konwencja* uznaje również prawo dziecka do wypoczynku i czasu wolnego, do uczestniczenia w zabawach i zajęciach rekreacyjnych, stosownych do wieku dziecka, oraz do nieskrępowanego uczestniczenia w życiu kulturalnym i artystycznym.

Artykuł 37 podkreśla, jak ważna jest ochrona dzieci przed torturowaniem bądź okrutnym, nieludzkim czy poniżającym traktowaniem lub karaniem [5]. Ani kara śmierci, ani kara dożywotniego więzienia bez możliwości wcześniejszego zwolnienia nie może zostać orzeczona wobec osoby w wieku poniżej osiemnastu lat za popełnione przez nią przestępstwa. Aresztowanie, zatrzymanie lub uwięzienie dziecka powinno być zgodne z prawem i może być zastosowane jedynie jako środek ostateczny i na możliwie najkrótszy czas. Każde dziecko pozbawione wolności powinno być traktowane humanitarnie i z poszanowaniem wrodzonej godności jednostki ludzkiej, w sposób uwzględniający potrzeby osoby w danym wieku. Wszystkie wyszczególnione prawa są istotne i składają się na zapewnienie dziecku jak najlepszych warunków życia i rozwoju.

Druga część *Konwencji* poświęcona jest szerzeniu informacji o zasadach i postanowieniach niniejszej konwencji zarówno wśród dorosłych, jak i dzieci, wykorzystując do tego celu środki będące w ich dyspozycji. Powołano również Komitet Praw Dziecka składający się z osiemnastu ekspertów reprezentujących wysoki poziom moralny i posiadających uznane kompetencje w dziedzinie, której dotyczy niniejsza konwencja do wykonywania tych funkcji. Ustalono dokładnie, w jaki sposób Komitet Praw Dziecka ma działać, by był skuteczny w respektowaniu wyżej wymienionych praw.

Trzecia część podkreśla otwartość *Konwencji* na ratyfikowanie jej przez wszystkie państwa. Każde Państwo-Strona może zaproponować poprawkę i wnieść ją do Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych. Depozytariuszem *Konwencji* jest Sekretarz Generalny Narodów Zjednoczonych. Oryginał konwencji, którego teksty sporządzono w językach angielskim, arabskim, chińskim, francuskim, hiszpańskim oraz rosyjskim są jednakowo autentyczne i zostały zdeponowane u Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych.

Znajomość zarówno *Deklaracji Praw Dziecka* jak i *Konwencji o Prawach Dziecka* jest priorytetem nie tylko dla rządzących, nauczycieli, opiekunów czy rodziców, ale

każdego człowieka. Pozwala to na zrozumienie, iż dziecko należy traktować podmiotowo i zapewnić mu maksimum pomocy w rozwijaniu jego uzdolnień.

Znaczenie znajomości praw dziecka na co dzień. Wielki pedagog – Janusz Korczak przekonywał, że dziecko jest człowiekiem tu i teraz. Nie można się nie zgodzić z tym stwierdzeniem. Korczakowi nie udało się ocalić swoich wychowanków od śmierci, ale udało mu się ocalić ich dzieciństwo, człowieczeństwo i godność. Warto zauważyć, iż *"Korczak stawia nas, dorosłych na baczność, przypomina, upomina, daje nam zadanie do odrobienia. Ta lekcja – to proces społecznej edukacji, ciągłego odczytywania i urzeczywistniania podmiotowości dziecka i jego prawa do dzieciństwa"* [6, s. 93]. To od nas dorosłych zależy, jak będzie wyglądało dzieciństwo naszych dzieci. Stąd znajomość praw i ich przestrzeganie są tak ważne. Jeżeli potraktujemy dziecko jak aktywny i twórczy podmiot, pochylimy się nad nim, dostrzeżemy jego potencjał i ukierunkujemy aktywność dziecka na to, co dla niego dobre i pożyteczne, mamy szansę na ukształtowanie szczęśliwego i spełnionego dorosłego człowieka. Korczak w swoich dziełach akcentował obywatelstwo dziecięce, czyli jego prawa: społeczne, ekonomiczne, polityczne, kulturowe, socjalizacyjno-opiekuńcze, edukacyjne, a dorosłym przypisywał obowiązek towarzyszenia dziecku w realizacji jego praw. Należy zatem uznać godność dziecka, czyli jego prawo do szacunku i do tego, by było tym, kim jest. Dzieci zasługują na poszanowanie ich praw, ponieważ *"Dziecko jest pełnoprawnym obywatelem, dlatego w społeczeństwie obywatelskim ma prawo do wolności, do szacunku, godności, do swojego dziecięcego świata, do własnych trudów, poszukiwań, pomyłek, do sukcesów, porażek, do życia i śmierci – dowodził Korczak"* [6, s. 96].

W swoich publikacjach Korczak podkreśla, że przez wieki dzieci w życiu społecznym były niewidoczne. Natomiast wyniki badań potwierdzają, że zapłodniona komórka jajowa jest przykładem samoorganizacji kodowanej, gdyż w nią jest wbudowana instrukcja budowy i funkcjonowania przyszłego, złożonego układu. Każda komórka ma cechy charakterystyczne dla wszystkich ludzi, ale też indywidualne dla danej osoby. Od pierwszego podziału dokonuje się więc rozwój istoty psycho-fizyczno-społecznej, która od początku wchodzi w interakcję ze społeczeństwem i aktywnie je organizuje. Indywidualność jest zatem cechą rozwoju [4, s. 32]. Zatem nie możemy traktować dziecka inaczej jak tylko podmiot. Korczak wielokrotnie podkreślał potrzebę dialogu z dzieckiem. Negował postawę bezdusznego pedagoga, podkreślał potrzebę dialogu z dzieckiem, ale i otwartości na dziecięcą ciekawość świata. Dialog u Korczaka oznacza wolność wypowiedzania się, działania i bycia wysłuchanym [6, s. 93].

Prawa i obowiązki dziecka w przedszkolu. Współcześnie dzieci w wielu krajach na świecie znają swoje prawa i na co dzień doświadczają ich respektowania w praktyce. Aby zweryfikować, jak rozumieją swoje prawa dzieci w wieku przedszkolnym, opracowano projekt "Popularyzacja praw dziecka", na który złożyły się trzy zajęcia dydaktyczno-wychowawcze z dziećmi.

Pierwsze zajęcia dotyczyły prawa dziecka do tożsamości narodowej, drugie znajomości praw dziecka, na trzecich mowa była o prawach dzieci w różnych krajach świata. W realizacji projektu zastosowano różne metody i środki dydaktyczne. W przeprowadzonych zajęciach wykorzystano technikę pogadanki, zabawy ruchowe oraz techniki plastyczne. Część prac dzieci wykonywały wspólnie, część indywidualnie. Na pierwsze zajęcia zostały przygotowane kartoniki z imionami wszystkich dzieci. Zajęcia rozpoczęły się od dramy celem przedstawienia, czym są *Konwencja* i prawo. Aby zainteresować dzieci tematem ich praw, osoby prowadzące wcieliły się w postacie fikcyjne: Ciotki Konwencji, Pani Prawko i Pani Fotograf, które w odgrywanej scenie zachowywały się tak, jakby znajdowały się na stadionie podczas meczu piłki nożnej. Odegrana scenka pozwoliła nawiązać kontakt z dziećmi i zainteresować tym, co się dalej będzie działo. Kiedy okazało się, że zaszła pomyłka i zamiast na mecz panie trafiły do przedszkola, rozpoczęły się właściwe zajęcia. Przedszkolakom bardzo się to spodobało i z zainteresowaniem i radością czekały na dalszą część zajęć. Po przedstawieniu się i wyjaśnieniu czym jest *Konwencja o Prawach Dziecka* wspólnie z prowadzącymi dzieci recytowały wiersz *Kto Ty jesteś?*, co stanowiło początek pogadanki o prawach dziecka.

Rozmawiano z dziećmi również na temat tego, czym jest tożsamość narodowa, co dla nas znaczy nasz kraj, co to jest flaga, godło narodowe, hymn. Dyskutowano z dziećmi, jak należy się zachować podczas hymnu. Zaproponowano dzieciom zabawę muzyczną. W trakcie piosenki *Czekolada* dzieci tańczyły, a kiedy zmieniała się muzyka i słychać było hymn dzieci przyjmowały odpowiednią postawę. Wcześniej to dzieci pokazały, jak należy się zachować podczas hymnu. Uważnie słuchały i każde z nich wiedziało, jak należy się zachować. Przygotowano mapę Polski, na której dzieci zaznaczały najważniejsze miejsca takie, jak: stolicę Polski – Warszawę, rzekę Wisłę, Tatry, Morze Bałtyckie, ale także nasze miasto Chełm. Na koniec zajęć dzieci narysowały na mapie serca oraz napisały swoje imiona. Celem zajęć był kształtowanie postawy patriotycznej w kontekście tożsamości narodowej, doskonalenie sprawności manualnej oraz umiejętności czytania. Podczas zajęć udało się zrealizować cele szczegółowe. Dzieci chętnie się zgłaszały i odpowiadały na pytania dotyczące wiadomości o Polsce, tego jak wygląda np. flaga, godło państwowe. Udało się utrwalić wiadomości zdobyte podczas zabawy ruchowej dotyczące zachowania się podczas słuchania hymnu narodowego. Dzieci chętnie wykonywały pracę plastyczną.

Drugie zajęcia dotyczyły znajomości praw dziecka. Zajęcia rozpoczęły się od przypomnienia postaci prowadzących zajęcia. Na te zajęcia zostały przygotowane medale z imionami dzieci. Wykorzystując zrobione medale na początku zaproponowano dzieciom zabawę głoskową. Po medale podchodziły dzieci, których imiona zaczynały się na podaną głoskę. Wiersz pod tytułem *Prawa dziecka* Marcina Brykczyńskiego posłużył prowadzącym do usystematyzowania wiedzy przedszkolaków o prawach dziecka. Dzieci odpowiadały na pytania, same znały wiele praw. Mówiły również o swoich obowiązkach. Dzieci chętnie się zgłaszały i odpowiadały na pytania: *Jakie jest najważniejsze prawo? Co zrobić, gdy ktoś łamie ich prawa?* W toku dyskusji okazało się, iż dzieci znają swoje prawa i mają świadomość, do kogo mogą się zwrócić w razie ich łamania. Studentki zaproponowały dzieciom zabawę przyjaźni. Dzieci tańczyły podczas odtwarzanej piosenki, a kiedy muzyka się zatrzymywała, dzieci wykonywały polecenia, np. okazywały sobie sympatię przy powitaniu. Na zakończenie dzieci układały puzzle dotyczące praw dziecka (równości wobec prawa, prawa do wyrażania uczuć, do własności, do wiedzy, do zabawy, do miłości) i w grupach przyklejały je do kartonów, które potem stanowiły elementy plakatu. Wspólnie z dziećmi omówiono poszczególne obrazki znajdujące się na plakacie. Celem zajęć było utrwalanie znajomości praw dziecka, doskonalenie sprawności manualnej oraz umiejętności czytania. Znajomość praw dziecka, jak również sposób wypowiedzenia się dał obraz tego, iż dzieci znają swoje prawa, rozmawiają o nich zarówno w domu jak i w przedszkolu. W utrwaleniu zdobytych wiadomości na temat szanowania innych ludzi i ich praw pomogła zabawa taneczno-ruchowa. Układanie puzzli również miało za zadanie utrwalenie pracy w grupie.

Przygotowanie trzecich zajęć stanowiło największą trudność z uwagi na to, iż temat *Dzieci świata* wydał się dosyć rozległy. Na początek zaproponowano dzieciom zabawę integracyjną *Iskra przyjaźni*. Zabawa polegała na tym, iż siedząc w kole, trzymając się za ręce przekazywano sobie "iskrę" w postaci uścisku dłoni. Dzieci podczas zabawy były skupione na zadaniu i pilnowały, by iskra do każdego dotarła. Pani Fotograf przygotowała dla dzieci prezentację, w której zostały scharakteryzowane poszczególne kontynenty oraz opowiadano przedszkolakom o warunkach życia dzieci z różnych kontynentów. Uczestnicy podczas zajęć zadawali dużo pytań. W trakcie omawiania poszczególnych kontynentów prezentowano charakterystyczne dla nich stroje narodowe i muzykę. Dzieci słuchały, a następnie podczas zabawy ruchowej odgadywały, jakiego kontynentu ona dotyczy oraz jaki instrument najbardziej słychać. Podsumowując zajęcia dzieci wymieniły poszczególnych mieszkańców widocznych na przygotowanym przez studentki plakacie oraz znajdowały dla nich dom.

W ramach podsumowania całego cyklu zajęć dzieci miały za zadanie narysowanie miny, która oddaje to, czy zajęcia się podobały, czy nie. Przyglądając się rysunkom można było stwierdzić, że dzieci były zadowolone z przeprowadzonych zajęć. Rysunki, jakie powstały, były nie tylko wypełnione szerokimi uśmiechami, ale też każde z dzieci namalowało sobie z charakterystycznymi dla siebie cechami wyglądu. Obrazki również

zostały podpisane samodzielnie przez przedszkolaki. Na zakończenie projektu dzieci w podziękowaniu za udział w zajęciach otrzymały dyplomy oraz wyrazy uznania indywidualnie zaadresowane do każdego z nich. Cel zajęć dotyczący popularyzacji praw dziecka wśród dzieci w wieku przedszkolnym został zrealizowany. Dodatkowo przeprowadzone zajęcia umożliwiły kształtowanie postawy otwartości na świat i innych ludzi, uwrażliwienie na muzykę oraz rozwijały umiejętności w zakresie współpracy w grupie rówieśniczej.

Podsumowanie. Cykl zajęć przeprowadzonych w ramach projektu zrealizowanego przez Koło Pedagogiczne był cennym doświadczeniem dającym studentom możliwość pracy z dziećmi. Zajęcia dowiodły, że dzieci w wieku przedszkolnym znają swoje prawa i wiedzą, jak z nich korzystać. Edukacja już na etapie przedszkola w Polsce nastawiona jest na podmiotowość, poszanowanie godności dziecka i pracę wychowawczą w celu tworzenia optymalnych warunków jego rozwoju. Dziecko w wieku przedszkolnym kształtuje własne "Ja", buduje swoją samoocenę i poczucie tożsamości, uczy się nawiązywać kontakty z innymi ludźmi, a przez to wyrażać swoje emocje i uczucia. Dziecko w tym wieku wymaga szczególnej troski, należy więc dbać o jego rozwój i przygotować je do rozpoczęcia kariery szkolnej, ale także do funkcjonowania w życiu społecznym – w środowisku szkolnym i lokalnym. Przygotowując zajęcia brano pod uwagę, iż dzieci w tym wieku są często wszechstronnie uzdolnione, nastawione na różnorodne formy aktywności, działania twórcze oraz nowe doświadczenia. Dlatego w planowanym projekcie starano się uwzględnić demokratyczny styl pracy z dzieckiem. Traktowano dzieci podmiotowo dając im poczucie, że są partnerami osób prowadzących zajęcia. Projekt stanowiąc dla dzieci nowe, cenne doświadczenie nie tylko sprzyjał utrwaleniu ich wiedzy na temat przysługujących im praw, ale także był okazją do poznania zasad i norm życia społecznego. Dzieci miały możliwość poznania samych siebie, swoich rówieśników oraz uczyły się nawiązywania relacji z innymi ludźmi.

Bibliografia

1. Brykczyński M. Prawa Dziecka. URL: <http://m.szczycienski.wm.pl/2016/12/o-prawach-dziecka-8979.pdf>
2. Deklaracja Praw Dziecka Przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Ligi Narodów w 1924 r. (zwana Deklaracją Genewską).
3. Deklaracja Praw Dziecka uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 20 listopada z 1959 r. URL: <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1959.htm>[dostęp
4. Hawras-Napierała B., Trempała J. Psychologia rozwoju człowieka. Charakterystyka okresów życia człowieka. PWN. Warszawa, 2010.
5. Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. URL: <http://m.szczycienski.wm.pl/2016/12/o-prawach-dziecka-8979.pdf>
6. Surina I., Babicka A. Prawa dziecka w przestrzeni edukacyjno-społecznej. Oficyna Wydawnicza IMPULS. Kraków, 2016.

References

1. Brykczyński M. Prawa Dziecka. URL: <http://m.szczycienski.wm.pl/2016/12/o-prawach-dziecka-8979.pdf>
2. Deklaracja Praw Dziecka Przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Ligi Narodów w 1924 r. (zwana Deklaracją Genewską).
3. Deklaracja Praw Dziecka uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 20 listopada z 1959 r. URL: <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1959.htm>[dostęp
4. Hawras-Napierała B., Trempała J. (2010). Psychologia rozwoju człowieka. Charakterystyka okresów życia człowieka. PWN, Warszawa.
5. Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. URL: <http://m.szczycienski.wm.pl/2016/12/o-prawach-dziecka-8979.pdf>
6. Surina, I. & Babicka, A. (2016). Prawa dziecka w przestrzeni edukacyjno-społecznej, Oficyna Wydawnicza IMPULS, Kraków.

Лісовець О.

доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Україна

Бейгер Г.

доктор педагогіки, старший викладач кафедри педагогіки Державної вищої професійної школи у м. Хелм, Польща

Бондаренко Г.

асистент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Україна

Ковальчик Е.

студентка 3 курсу 1 ступеня, Польща

ПОІНФОРМОВАНІСТЬ ШЕСТИРІЧНИХ ДІТЕЙ ПРО ЇХ ПРАВА

У сучасних умовах розвитку суспільства назріла нагальна потреба посиленої уваги до дітей з боку держави. Автори приходять до висновку, що права дитини є складовою частиною загального комплексу прав людини, який складає правовий статус будь-якої фізичної особи. Права дитини – це комплекс прав і свобод, який характеризує правовий статус дитини з урахуванням особливостей розвитку людини до досягнення ним повноліття.

У статті розглянуто сучасний стан забезпечення та реалізації прав дитини в Польщі. Проаналізовано інформаційний та громадський механізми формування та реалізації державної політики у сфері охорони дитинства в Польщі. Зосереджено увагу на з'ясуванні сутності та особливостей цих механізмів. Зазначено, що потрібно запровадити нові підходи щодо захисту прав дитини та якісно удосконалити національну систему державно-громадського контролю та моніторингу у сфері охорони дитинства, якнайповніше використовувати громадський потенціал.

Ключові слова: права дитини, захист прав дитини, нормативно-правова база захисту прав дитини, державні механізми захисту прав дитини.

Lisovets O.

Doktor of Pedagogical Sciences, Professor Department of Social Pedagogy and Social Work, Nizhyn Mykola Gogol State University, Ukraine

Beiger H.

Doctor of Pedagogy, Senior Lecturer of the Department of Pedagogy of the State Higher Vocational School in Chelm, Poland

Bondarenko Ganna

assistant of Pedagogic Sciences, Associate Professor of Department of Social Pedagogy and Social Work at Nizhyn State Gogol University

Kowalczyk E.

3rd year student, 1st degree (3rd course, bakalavry), Poland

THE KNOWLEDGE OF CHILD'S RIGHTS AMONG SIX-YEARS OLD

In modern conditions of society development, there is an urgent need for increased attention to children by the state. The authors conclude that the rights of the child are part of the overall set of human rights, which constitutes the legal status of any individual. The rights of the child are a set of rights and freedoms that characterize the legal status of the child, taking into account the peculiarities of human development before reaching adulthood.

The article considers the current state of ensuring and realization of children's rights in Poland. The information and public mechanisms of formation and implementation of the

state policy in the field of child protection in Poland are analyzed. The focus is on elucidating the nature and features of these mechanisms. It is noted that it is necessary to introduce new approaches to the protection of children's rights and to qualitatively improve the national system of state and public control and monitoring in the field of child protection, to make full use of public potential.

Key words: children's rights, protection of children's rights, normative-legal base of protection of children's rights, state mechanisms of protection of children's rights.